

Profesionalci ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Europskoj uniji

Danijela Blanuša Trošelj, prof.
Učiteljski fakultet, Sveučilišta u Rijeci

O kvalitetnom profesionalcu u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju tek se odnedavno ozbiljno raspravlja

27 zemalja Europske unije, svaka na svoj način, pridonosi kulturnom, povijesnom, socijalnom i inom bogatstvu Europe. Ne čudi stoga da je i rani i predškolski odgoj i obrazovanje u sličnoj poziciji, s težnjama ka ujednačavanju stupnja obrazovanja profesionalaca ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (EACEA P9 Eurydice, 2009, EC, 2010). Svaka od tih zemalja može nam u dijelu svojih djelatnosti biti primjer, ali kad su profesionalci ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u pitanju, Hrvatska može uspravno stajati.

Rani i predškolski odgoj i obrazovanje u većini zemalja Europske unije nalazi se u nadležnosti dva ministarstva. Rad institucija koje se brinu o djeci do 3 godine uglavnom je u 'rukama' Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, a institucije koje se bave odgojem i obrazovanjem djece starije od 3 godine – Ministarstva obrazovanja. Ovakva slika daje nam naslutiti koje su to postojeće uloge profesionalaca ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, kao i djelatnosti institucija koje se brinu o djeci rane i predškolske dobi. Između niza spomenutih uloga koje se pojavljuju u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju u Europskoj uniji, prema SEERPO projektu (Oberhuemer, 2010.) moguće ih je grupirati u pojedine specifične skupine, a na temelju osposobljenosti za rad s pojedinom dobnom skupinom djece. Europska unija, prema tome, posjeduje 'bogatstvo' od šest kategorija profesionalaca u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, uključenih u neposredni odgojno-obrazovni rad. Dakle, svaka od 27 zemalja priklonila se najčešće jednoj ili dvjema kategorijama profesionalaca koji u skupinama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja nose centralnu ulogu. Skupinu *Early childhood professional* čine profesionalci koji se obrazuju za kombinaciju 'odgoj i obrazovanje'. Ranog i predškolskoj dobi ovdje je dan zaseban status i jasno je odvojen od osnovne škole. To su profesionalci koji su osposobljeni za rad s djecom od rođenja do polaska u školu, što znači da je i naš odgajatelj bio dio ove skupine. Slijedi skupina *Pre-primary professional*. Oni su svojevrсни specijalisti za predškolu,

čime pokrivaju najuže područje djelovanja, a koje se temelji na dvije ili tri godine prije polaska u školu. Njihovo osposobljavanje stavlja naglasak na komponentu 'obrazovanje'. Za razliku od predškolskih specijalista, skupina *Pre-primary and primary school professional*, kako i sam naziv kaže, obrazovana je za rad sa znatno širom dobnom skupinom. Iako je moguće da se u dijelu svog školovanja fokusiraju na rano djetinjstvo, temeljni je naglasak ipak na dominantnom školskom sektoru. Socijalni pedagog, odnosno *Social pedagogy professional*, osposobljen je za rad sa svim dobnim skupinama, koje se ne moraju nužno odnositi samo na djetinjstvo, no unatoč tome obavlja centralnu ulogu u skupini djece predškolske dobi. Spomenute skupine profesionalaca pokrivaju, prije svega, skupine s djecom iznad 3 godine, ili isključivo, ili kao dio svoje uloge. No, njima možemo dodati još dvije skupine profesionalaca koji djeluju isključivo u sektoru ranog odgoja i obrazovanja, tj. s djecom do 3 godine. Njihova osposobljenost i djelatnost često i nije iz područja odgoja i obrazovanja, već zdravstva i njege. To su *Infant-toddler professional* i *Health/care professional*, a za koje u Europskoj uniji pronalazimo najviše neslaganja u svim područjima – od osposobljavanja, djelatnosti, nadležnosti, zapošljavanja, plaće...

Kad bi trebalo izdvojiti osobitosti europskog profesionalca u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, tada bi jedna od njih svakako bila vezana uz djelatnost unutar matične institucije predškolskog odgoja, a koja uključuje neposredan rad s djecom. Druge dvije

specifičnosti odnose se na proširenje djelatnosti i kompetencija odgajatelja na obitelj i školu.

Razlike u ulozi asistenata

Posljednjih godina uviđa se nužnost uključivanja dodatnih osoba u odgoj i obrazovanje djece rane i predškolske dobi, a koje bi svojim sposobnostima pokrile dijelove rada koji zahtijevaju pomoć ili specijalizaciju. Unutar Europske unije ta je potreba riješena različito, no u većini slučajeva radi se o ulozi *asistenata* koji uz odgajatelja sudjeluje u neposrednom procesu odgoja i obrazovanja, iako ni to nije pravilo. Oni se, ovisno o zemlji, uglavnom razlikuju u (ne)kvalifikacijama i stupnju obrazovanja. Tako, primjerice, asistent u Sloveniji (pomoćnik vzojitelja) može imati i prvostupničku diplomu, a najmanje diplomu srednje pedagoške škole. On radi uz odgajatelja, većim dijelom se s njim preklapa u radnom vremenu i uključen je u odgojno-obrazovni rad. S druge strane, Portugal ima asistenta koji djeluje kao podrška odgajatelju, ali nije izravno uključen u odgojno-obrazovni rad s djecom. Njegove obveze vezane su uz sigurnost i higijenu djece, pomoć pri obrocima ili superviziju u doba popodnevnog odmora. Rumunjska ima *pedijatrijskog asistenta* koji posjeduje zdravstveno obrazovanje i radi samo u jaslicama, s djecom do 3 godine. Latvijski *early childhood assistant* dolazi u dva oblika – jedan pomaže u nepedagoškim zadacima, dok je drugi uveden u vrtiće koji provode program Korak po korak, i on je uključen u mnoge aktivnosti, a prvenstvena mu je uloga individualizirana briga o pojedinom djetetu. No, nije neobično da

U nekim zemljama uz glavnog odgajatelja u skupini rade i različiti specijalisti

ponegdje službeni naziv pozicije asistenta ne određuje ulogu unutar skupine. Tako, npr., na Malti *kindergarten assistant* ima potpunu odgovornost za skupinu djece, te samostalno obavlja posao, no može raditi samo u vrtićima koja primaju djecu od 2,9 do 4 godine. Potrebno je naglasiti da za obavljanje tog posla asistenti moraju imati diplomu koju stječu nakon 2 godine specijaliziranog školovanja, te počinju raditi već s 18 godina. Odnedavno se krenulo s doškolovanjem na prvostupničkoj razini, a time se proširuje mogućnost djelovanja asistenata profesionalaca na dob do 7 godina, što su prva dva razreda osnovne škole (*Early childhood education and care*). Započelo se i s Master programom, a sve u duhu stava Europske unije prema djetetu, djetinjstvu i važnosti obrazovanja profesionalaca u ranom i

predškolskom odgoju i obrazovanju. Dakle, vidljivo je da u Europskoj uniji postoji neujednačenost u shvaćanju uloge asistenta u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, njegovim potrebnim kvalifikacijama, dobi djece s kojom radi, području rada, ovlastima i odgovornostima.

Polazak u školu

Druga specifičnost uloge profesionalca ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja odnosi se na školu. Mnoge države Europske unije uvidjele su važnost uključivanja odgajatelja u rad škole, bilo da se radi o pripremnim razredima za djecu koja nisu pohađala vrtić, obveznom prijelaznom razredu ili kao dio sustava organizacije slobodnog vremena. Pri tome je važno primijetiti da je različita dob obveznog ulaska djece u školu, od 4. (sjeverna

Irska) do 7. godine. Većina zemalja odlučila se za 6. godinu kao početak školovanja. Jedan dio njih početak obveznog školovanja vidi u prijelaznom razredu, gdje neizostavnu ulogu ima odgajatelj. Nazivi takvih skupina variraju od zemlje do zemlje: *pre-primary education, pre-school class, preparatory class, class zero, reception class* itd., ali je svima temeljna funkcija olakšati djetetu polazak u školu. Iako i kod nas u predškoli rade odgajatelji, iz obveznog školskog sustava u potpunosti su izostavljeni. U ostatku Europe gotovo je pravilo da odgajatelj radi u školi. Tako je, primjerice, u Švedskoj *teacher for young children* osposobljen, osim za rad u vrtićima, i za rad u predškolskim razredima koji djeluju u sklopu škole, te u suradničkim aktivnostima sa školskim učiteljima i pedagogima za slobodno vrijeme, a koje se odvijaju u prva dva razreda osnovne škole (7-8 godina). Te aktivnosti *teacher for young children* može izvoditi samostalno ili uz učitelja. Predviđena je mogućnost i da se djelovanje ovih odgajatelja proširi na djecu do 11 godina. U Nizozemskoj uloga učitelja obuhvaća rad s djecom od 4 do 12 godina, s tom razlikom da se pri kraju svog obrazovanja studenti opredjeljuju za dobnu skupinu 4-8 ili 9-12, no svi su oni prvostupnici obrazovanja koji rade u osnovnim školama jer je ona obvezna za djecu od 4 godine. Predškolski učitelj u Poljskoj može imati prvostupničku diplomu ili u području predškolskog obrazovanja ili u području ranog obrazovanja. Neovisno o kojoj se diplomi radi, njegovo područje rada uključuje i nulti razred u osnovnoj školi (obvezan) te rad u školskim klubovima, odnosno slobodnim aktivnostima, posebno kad se radi o šestogodišnjacima. Međutim, zbog razlika u programima različitih sveučilišta, postoji i mogućnost da poljski predškolski učitelj završi objedinjeni studij za predškolskog i školskog učitelja. I poljski *early childhood educator* može raditi u organizaciji provođenja slobodnog vremena za djecu školske dobi (6-12). Estonija je predvidjela *Kindergarten pedagogua* i u pripremnom i prijelaznom razredu.

Podrška obitelji

Treća specifičnost odgajateljeve uloge kao profesionalca u EU odnosi se na *obitelj*. Pri tome ne mislimo na propisane poslove koji uključuju suradnju s obitelji unutar predškolske institucije, već specifična područja djelovanja u različitim društvenim institucijama. U Litvi se predškolski pedagog može zaposliti u različitim servisima za obitelj. I u Portugalu je predviđeno mjesto za predškolskog profesionalca u različitim oblicima obiteljske potpore (izvan vrtića). Jedan dio zemalja usluge za djecu i obitelji pruža i kroz Dječje centre, koji su svojevrsni koordinator predškolskih institucija, stručnjaka u zdravstvenom sektoru, stručnjaka iz socijalnih i različitih uslužnih servisa za obitelj te odgojno-obrazovnih stručnjaka. U takvim centrima, 'predškolski profesionalac' ima ključnu ulogu kao osoba čije obrazovanje uključuje interdisciplinarni pristup djetinjstvu, pa svojim znanjima i sposobnostima može holistički pristupiti djetetu! No, postoje zanimljive i prilično različite konstrukcije poimanja partnerstva s obitelji i unutar institucije predškolskog odgoja. Roditeljski obilazak skupine pojavljuje se kao čest oblik suradnje, npr. u Portugalu i Nizozemskoj, uz česte individualne konzultacije i pismeno izvješćivanje roditelja, a postoje podaci i o savjetovanju roditelja vezano za prehranu i zdravlje (npr. Češka)... Aktivno sudjelovanje roditelja u odborima vrtića ili drugih institucija povezanih s predškolskim odgojem je poželjno, premda je u različitim državama svrha tih odbora drukčija. Ponegdje odbori odlučuju o izboru djelatnika, financijskim izdacima ili temeljnim načelima djelatnosti institucije, a ponegdje se radi isključivo o propagiranju interesa skupine (EACEA P9 Eurydice, 2009.).

Među brojnim zanimljivim podacima, posebno bismo istaknuli pozitivan primjer Portugala. Naime, dok ostale zemlje tek uvode preddiplomski studij, Portugal od 2007. godine na poslovima odgajatelja, za djecu od 4 mjeseci do 6 godina, zapošljava *samo profesionalce s Master titulom*. Nakon

3 ili 3,5-godišnjeg preddiplomskog studija potrebno je završiti ili jednogodišnji studij 'Early childhood education' ili 1,5-godišnji studij 'Pre-school and primary school education'. Ono što Portugal čini dodatno posebnim jesu područja koja takav profesionalac može pokriti. *Early childhood educator* može raditi na društvenim servisima i projektima, na aktivnostima obogaćivanja kurikuluma, mobilnim servisima za izolirane regije, može biti uključen u brigu o djeci u bolnicama, te raditi u ljetnim kampovima i posudionicama igračaka.

Kad bismo govorili o konkretnim ulogama koje proizlaze iz različitih skupina profesionalaca u Europskoj uniji, tada uz ranije spomenute temeljne uloge odgajatelja/učitelja i uloge asistenta, iz korpusa 'varijacija na temu' možemo navesti sasvim konkretne najčešće profesionalce koji se pojavljuju u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju u zemljama EU: pedagog za djecu s posebnim potrebama, socijalni pedagog, pedagog slobodnog vremena, voditelj igraonice, asistent u društveno korisnom radu s djecom, zdravstveni voditelj... Ponekad oni posjeduju edukaciju iz ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, no to nije pravilo. Postoje i primjeri zemalja u kojima, uz glavnog odgajatelja u skupini, u vrtićima rade i različiti specijalisti; glazbeni pedagog, učitelj tjelesnog odgoja, umjetnički voditelj, metodolog (npr. Latvija). Nakon preddiplomskog studija ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, neke pak zemlje omogućuju svojim odgajateljima dodatne specijalizacije, a time i mogućnost novih uloga – u području inkluzivne edukacije (eng. special pedagogy), umjetnosti, kineziologije i sl. Iako se o važnosti ranog i predškolskog doba zna mnogo, o kvalitetnom profesionalcu u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju tek se nedavno ozbiljno raspravlja. U prilog tome govore europske studije i dokumenti kojima se nastoji usmjeriti djelatnost europskih zemalja ka visokom obrazovanju istih, ali na način da inicijalno obrazovanje bude tek mali dio njihova

cjeloživotna učenja. Jer društvo se svakodnevno mijenja, a time i uloge kompetentnog profesionalca. Budućnost djece ne može se prepustiti pukom stjecaju okolnosti. Ono što danas (ne) činimo ima odjeka u društvu sutrašnjice. Stoga, ne zaboravimo – najljepši i najodgovorniji posao na svijetu radi pravo odgajatelj!

Napomena:

Članak je nastao na temelju predavanja održanog na 1. stručnom skupu OMEP-a *Promijenjeno djetinjstvo – utjecaj na dijete, obitelj, odgojitelje*, 27. veljače 2012.

Korišteni podaci objavljeni u knjizi:

Pamela Oberhuermer / Inge Schreyer / Michelle J. Neuman (2010.): *Professionals in early childhood education and care systems. European profiles and perspectives.* Opladen und Farmington Hills, MI: Barbara Budrich.

Ostali izvori:

Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA P9 Eurydice) (2009). Early Childhood Education and Care in Europe: Tackling Social and Cultural Inequalities Brussels. European Commission (2010). Developing coherent and system-wide induction programmes for beginning teachers. Brussels, SEC(2010) 538 final.

Budućnost djece ne može se prepustiti pukom stjecaju okolnosti

pripremili smo za vas